

NVE's forslag til nasjonal ramme for vindkraft på land

Høringssvar fra Styret i Hunnedalen velforening, Gjesdal kommune i Rogaland

Hunnedalen Velforening er en forening for nærmere 400 hytter. Hytteeierne, ved styret i velforeningen, har laget dette høringssvaret til NVE's nasjonale ramme. Vi fokuserer på området "Vest-Agder og Rogaland", område 13, som definert av kartet til høyre.

Høringssvaret oppsummerer først våre viktigste innsigelser til nasjonal ramme for vindkraft på land, spesielt den delen av område 13 som grenser mot hyttebyen. Deretter presenterer vi våre generelle kommentarer til den nasjonale rammen (DEL I) og "Vest-Agder og Rogaland", område 13, (DEL II).

Område 13, «Vest Agder og Rogaland»

Kort oppsummert mener Styret i Hunnedalen velforening at store deler av område 13, "Vest-Agder og Rogaland, ikke egner seg for vindkraft, og må tas ut av NVE's nasjonale ramme. Dette begrunnes som følger:

- Den nord-vestlige delen av område 13 inneholder både inngrepsfri natur og villmark, og er et svært viktig natur- og friluftsområde for innbyggerne i Stavanger og Sandnes. Området ligger kun 1 times kjøretur unna Stavanger og Sandnes, og er dermed det mest snøsikre og nærliggende fjellområdet for beboerne i regionen. Muligheter for friluftsliv i området vil forringes vesentlig ved utbygging av vindkraft, noe som vil påvirke en stor brukergruppe negativt.
- Det aktuelle området har kompleks topografi med mye ulendt terreng, myrlandskap og vann. Plassering av vindturbiner krever utbygging av et omfattende veinett som vil medføre store uopprettelige inngrep i naturen med omfattende grad av fyllinger og skjæringer for å håndtere den komplekse topografien. Dette er ikke forenelig med eksisterende friluftsliv. Hele område 13 har dessuten ofte temperaturer som svinger rundt nullpunktet i vinterhalvåret, noe som er ideelt for ising. Iskast fra vindturbiner vil i verste fall gjøre hele området utilgjengelig vinterstid.
- Rogaland bidrar allerede signifikant til norsk kraftproduksjon. Omlag 80% av vassdragene i Rogaland er bygd ut til vannkraft. Dette gjelder også Agder fylkene. Som påpekt av blant annet SINTEF er det store muligheter til økt produksjon ved å modernisere og effektivisere dagens vannkraftverk. Oppgraderingen av kraftverket i Lysebotnen er ett eksempel, der anlegget økte energiproduksjonen med 15% (se Lysebloggen, Lyse Kraft). Det vises til at dette gir vesentlig mindre nye inngrep i naturen. Effektivisering av vannkraft bør derfor utredes før det gis konsesjoner til ødeleggende vindkraftutbygging. En viktig forutsetning er likebehandling av vann- og vindkraft skattemessig, og ikke en økonomisk favorisering av vindkraft som vi har i dag.

- Utbygging av vindkraft i urørt natur medfører store og irreversible ødeleggelser. Den enorme utbyggingstakten det er lagt opp til via både godkjente anlegg og vurderingen av store tilleggsområder for nye konsesjoner, har kommet overaskende på veldig mange. Det bør innhentes mer erfaring fra allerede utbygde områder før det blir gitt nye konsesjoner til vindkraft på land. Ikke utbygde konsesjoner som for eksempel Gilja i område 13, bør konsekvensutredes på nytt i lys av både manglende offentlig diskusjon i forkant av gitt konsesjon, samt det store lokale engasjementet for å stoppe utbyggingen.
- Vi mener også at den samlede belastning i Rogaland bør vurderes. Kartet fra NVE Atlas til høyre viser utbygde vindkraftanlegg, samt vedtatte og vurderte anlegg. Den samlede belastningen for Rogaland er allerede meget stor.

Kart fra NVE Atlas.

DEL I - Generelle kommentarer til nasjonal ramme

1. NVE's oppdrag er i konflikt med natur- og friluftsliv

Oppdraget NVE har fått er å kartlegge store, sammenhengende områder (side 5) med mye vind og god nettkapasitet. Store, sammenhengende områder er også de områdene som er mest verdifulle for naturmangfold, dyreliv og friluftsliv (Ref. Temarapport fra Miljødirektoratet M1310 2019). Egnede områder for vindkraft slik det er definert i oppdraget til NVE vil derfor skape et høyt konfliktnivå i forhold til naturvern og friluftsliv.

Vi må satse på fornybar energi som er miljøvennlig og ikke bare klimavennlig for å bevare den siste naturen vi har igjen så lenge som mulig. Vindkraft i et samfunnsøkonomisk perspektiv inkludert verdien av natur

De teknisk-økonomiske metodene som er benyttet NVE's nasjonale ramme er utviklet av bransjeorganisasjoner (ref. side 11). Der vektlegges bedriftsøkonomi, ikke samfunnsøkonomi. Vindkraft subsidieres med el-sertifikater som betales av strømforbrukerne frem til 2035, og har gunstigere skatteordninger enn annen fornybar energi som vannkraft. (Ref. Presentasjon Klaus Mohn, Mostun seminar mars 2019). Verdien av tapt natur nå og for all fremtid er ikke med i regnestykket.

Den ødelagte naturen kan ikke tilbakeføres. Når levetiden til vindturbinene i dag er satt til 25 år, virker det meningsløst å skulle ofre uberørt natur for all fremtid. I tillegg gir vindkraft lite energi i forhold til arealet som berøres direkte og indirekte (areal påvirket visuelt og av lyd).

Naturens verdi for fremtidige generasjoners folkehelse (ref. Handlingsplan for friluftsliv – regjeringen.no og Miljødirektoratets faggrunnlag- Friluftsliv s. 4), må også vektlegges i et samfunnsøkonomisk regnestykke.

De som er positive til vindkraft på land i Norge hevder at dette er et viktig bidrag i klimakrisen. Når vi vet at kraftproduksjonen fra vindkraft på land i Norge kun bidrar med 0,5-1,5 promille av Europas kraftforbruk, er dette et meningsløst argument og en stor kostnad å betale for å ødelegge vår unike natur for all fremtid.

2. Natur- og friluftsliv altfor lite vektlagt i den nasjonale rammen og konsesjonsprosesser

I NVE's nasjonale ramme er de områdene som er utpekt som egnede for vindkraft karakterisert av mye vind og god nettkapasitet. Verdien av natur- og friluftsliv er lite vektlagt. I den grad NVE tar hensyn til friluftsliv legger NVE "mer vekt på friluftslivet i et område som brukes mye enn et område som sjelden brukes" (side 53). Vi er uenige i dette og mener at verdien av et område for natur- og friluftsliv ikke er proporsjonalt med antall brukere.

En gjennomgang av konsesjonsvedtak i Rogaland viser at det er svært få klager fra miljøvern- og friluftsliv organisasjoner som er tatt til følge. Konsesjonsvedtakene henviser til Energiloven og konkluderer med at nytten er større enn ulempen. Siden det ikke er energimangel i Norge virker dette underlig, da ulempen er uopprettelig rasering av naturen. Vi mener også at det er betenkelig at NVE selv vurderer konsekvenser og avbøtende tiltak for natur og miljø samtidig som de har ansvar og sterke incentiver fra OED for å tildele konsesjoner. Dette oppfattes som en dobbeltrolle. Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet må få en mye sterkere rolle i konsesjonsprosessen.

3. Behov for mer kunnskap og erfaringer med vindkraftverk under utbygging

Pr 2018 var 35 mindre vindkraftverk i drift med samlet effekt på kun 5,3 TWh i Norge. 13 langt større vindkraftverk er under bygging og vil gi ytterligere 12,2 TWh, (ref. side 15). Før NVE's nasjonale ramme for vindkraftverk kan behandles må mer erfaring fra flere anlegg i drift samles inn og evalueres.

FN's naturpanel ga ut sin rapport i mai 2019. Den sier at over 2000 arter er truet i Norge og at arealendringer er den viktigste årsaken. Kartet under viser truede arter i deler av Rogaland (ref. Miljøstatus.no). I forhold til føre-var prinsippet jmf. § 9 i Naturmangfoldloven bør erfaringer for truede arter i allerede utbygde vindkraftverk langs kysten der tettheten av truede arter er størst, samles inn og evalueres før nye områder for vindkraft vurderes.

Truede arter i deler av Rogaland.

I NVE's nasjonale ramme står det at menneskelig aktivitet trolig utgjør en større påvirkning på dyreliv enn terrenginngrepet og infrastruktur som et vindkraftverk vil medføre (s. 43). Dette kan

umulig gjelde når vindkraftverk bygges i urørt natur der den menneskelige aktiviteten er begrenset til turgåing.

Det er også ny kunnskap om støyplager fra vindturbiner. Tyskland har innført nye regler, 3,5 km avstand mellom bebyggelse og turbiner med effekt på 5 MW og mer (ref. innlegg i Stavanger Aftenblad 6.6.2019; Panikk blant produsentene av vindkraft). I Polen (ref. Reuters artikkel 23.5.2016) og i Bayern har myndighetene satt minimumsavstand for vindkraftverk på ti ganger totalhøyden på vindturbinene.

En svensk studie (ref. "Perception and annoyance due to wind turbine noise—A dose—Response relationship" publisert i The Journal of the Acoustical Society of America i 2005) har vist at vindkraftstøy oppleves å være flere ganger mer plagsom enn trafikkstøy. Det er flere årsaker til det. Blant annet vedvarer vindkraftstøyen 24 timer i døgnet - i motsetning til de fleste andre typer trafikk og industristøy som avtar om natten. Man får dermed aldri noen hvilepause fra støyen når vinden blåser, og det kan ofte bli svært slitsomt for de som må leve med den. En annen grunn er at støyen ofte er pulserende, og oppleves som en lavfrekvent brummende lyd som ligger der hele tiden. Dette gjør den spesielt plagsom ved langtidseksponering.

Utgangsstøyen fra moderne turbiner er mellom 90 og 110 dB. I Norge er kravet Lden 45 dBA. Betegnelsen Lden betyr gjennomsnittsstøy gjennom året. Støykravet ved bebyggelse burde vært et maks krav som en til enhver tid må holde seg innenfor.

NVE refererer til at det er sprikende forskningsrapporter og påstander, og dermed usikkerhet, om lavfrekvent lyd medfører helseplager. Vi registrerer imidlertid at det finnes mange studier om helseplager på dette temaet, og noen referanser er tilgjengelige på lenken www.tinyurl.com/terjehauan. Dersom det er usikkerhet bør føre-var prinsippet gjelde.

Virkningsgraden til vindturbiner på land er lav – ca 30% (ref. Miljøvernforbundet). Erfaringer fra andre land viser at insekter reduserer virkningsgraden ytterligere. Den lave virkningsgraden må inkluderes i vurderingen av nytte mot ulempen ved å ødelegge urørt natur for alltid.

Angående lyssetting bør det i fremtidige vindkraftverk komme krav til at vindturbinene utstyres med radarstyrt varsellys slik at de kun lyser ved behov. Dette er en dyrere løsning, mye fordi det i dag kun er kun en leverandør. Krav til en slik løsning vil på sikt redusere kostnadene.

Nasjonal ramme foreslår avbøtende tiltak på en rekke områder. Vindkraftverk i drift bør systematisk samle inn erfaringsdata for å vurdere om disse tiltakene har noen effekt i praksis.

4. Diskusjon om den nasjonale rammen i media – "vi må være villige til å ofre noen knauser" og det er kun noen få prosent av Norges areal

Det har vært mye diskusjon om vindkraft i media i sommer. Noen hevder at vindkraft legger beslag på noen få % av Norges areal. Men det er et helt uinteressant tall. Områdene som allerede har mistet mye areal til vindkraft og som NVE mener er egnet for enda mer vindkraft, ligger i hovedsak i fylkene Rogaland, Vest-Agder og Trøndelag. Det er prosent av dette arealet som er relevant å diskutere. Vi som bor i disse områdene og har hytter i nærområdet, benytter oss av disse i helger og ferier. Andre benytter turistforeningens hytter og går flotte turer i fjellet. Dette gjelder hundretusenvise av mennesker, og dette tilbudet av uberørt natur i nærområdet er i seg selv et viktig miljøtiltak som kan begrense utslipp knyttet til reising.

Vi mener at vi må satse på fornybar energi som er miljøvennlig og ikke bare klimavennlig for å bevare den siste uberørte naturen vi har igjen så lenge som mulig.

DEL II: Kommentarer til Kapittel 52 “Vest-Agder og Rogaland” - inngrepsfri natur og villmark og populært hytte- og turområde

Den nordvestlige delen av området er det nærmeste snøsikre turområdet for Stavanger og Sandnes. Med kun 1 times kjøring fra Stavanger er dette et kortreist og populært turområde for dagsturister, skoleturer, ungdommer på toppturer med randonneustyr om vinteren og hyttefolk i Hunnedalen. Videre ligger området i DNT's rutenett med hyttene Tomannsbu, Støle og Kvitlen som og henger sammen med rutenettet nord for Hunnedalen.

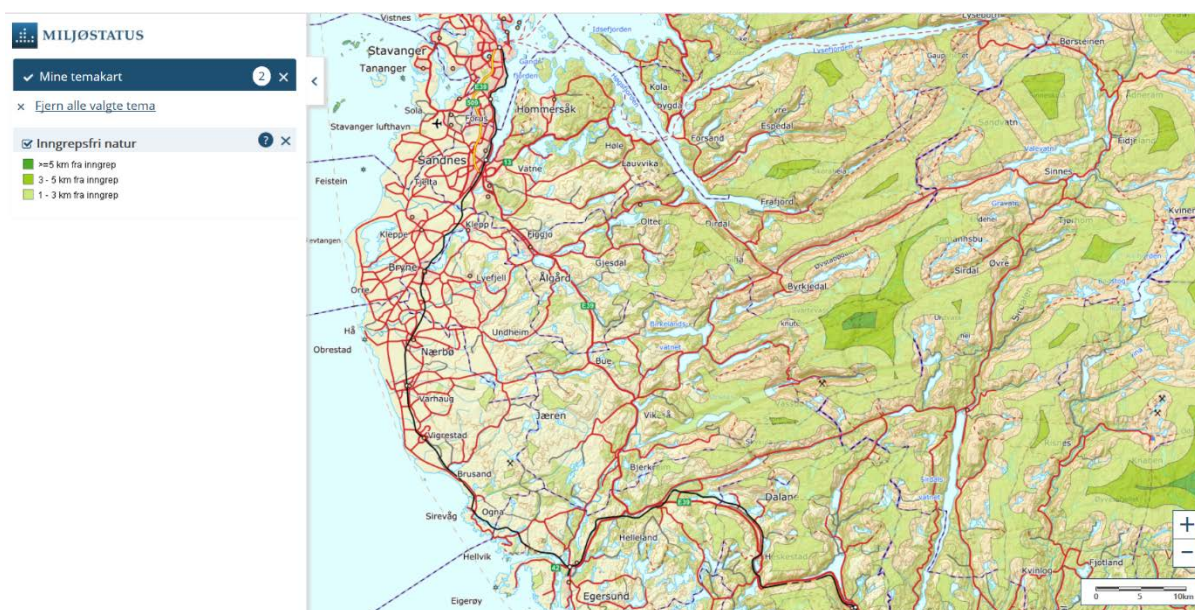
Hele fjellrekken sør for Hunnedalen er populære toppturmål med Kvitafjell, Hallbrekknuten, flere topper i Halseheii og Dramreisknutane som de mest kjente. Flere av turene er omtalt i boka fra Fri Flyt “Toppturer på Sørvestlandet” og på nettstedet UT.no.

Konkurransen “Stavanger Freeride” er arrangert flere ganger med frikjøring på ski ned de bratte snørennene. Se nettstedet <http://norwayfreeride.no/events/stavanger/>. Det fine med Hunnedalen er at mange av de fine turene er lett tilgjengelig og synlige fra veien.

Fossen ved Tveitabrekka er en av flere populære isklatreruter i Hunnedalen.

1. Inngrepsfri natur og villmark

Området sørover er inngrepsfri natur og villmark, se kart fra miljøstatus.no under. Det er ikke mulig med avbøtende tiltak for å unngå tap av villmarken. Villmarken forsvinner dersom det bygges i randsonene.

Kart over inngrepsfri natur og villmark.

Villmarksområdet i nærheten av Støle

2. Sammenhengende vassdrag

I området er det sammenhengende vassdrag som gjør at en kan padle en “mini-Monsen” tur fra Gravatn til Maudal.

Store Stigesbrekka og sammenhengende vassdrag for flotte padleturer.

3. Turistforeningshytter og dagsturer

Tomannsbu er en populær turistforeningshytte med kun 2-3 timers gange fra Hunnedalen. Det er ytterligere to turistforeningshytter i området, Støle og Kvitlen. Rutenettet er knyttet sammen med rutenettet nord for Hunnedalen. Det er relativt korte dagsmarsjer mellom hyttene som gjør at det er populært for barnefamilier å reise hit.

Turistforeningshytta Tomannsbu ligger i det berørte området.

Stien fra Hunnedalen til Tomannsbu er mye brukt.

4. Vegetasjon

Området sør for Hunnedalen er karakterisert av fjellrekker med lite vegetasjon og daler med mye myr og torv. Veier opp til vindturbiner på fjellrekkene vil ha svært synlige skjæringer. Myr og torv som fjernes eller dreneres må tas med i det totale CO2 regnskapet for å forsvare en eventuell utbygging av vindkraftverk (ref. artikkel i Aftenposten 9.5.2019 av Anders Lyngstad (Forsker, NTNU Vitenskapsmuseet og Hans K. Stenøien Professor, NTNU Vitenskapsmuseet)).

Myr i Øyestøldalen.

Myr og gressletter – Flæet.

5. Kulturlandskap

I 2018 ble det gjort funn av en helt ny steinalderboplass ved Stora Myrvatnet. De nye funnene skyldtes tørken den sommeren. Vannstanden var mye lavere enn den ville ha vært ved en vanlig sommer i fjellet, og arkeologene kunne undersøke et område som vanligvis ligger under vann. De eldste sporene etter folk som er funnet her er hele 10 000 år gamle. Arkeologene forteller at flere av boplassene her oppe er dekket av en tykk myrkappe som ble dannet etter at boplassene ble forlatt. Dette har ført til eksepsjonelt gode bevaringsforhold ved flere av steinalderboplassene, hvor gjenstander, teltringer og ildsteder har fått ligge så å si urørt (ref. Forskning.no publisert 31.10.2018).

Områdene sør for Hunnedalen var viktige deler av drifte-nettverket i Rogaland og Agder. Dyrene skulle til og fra sommerbeiter, men også drives fra vest til øst for salg. Det er mange kulturminner som hellere, støler eller tufter etter disse (ref. Den store Hellerboka av T N Hageland, Vest Agder fylkeskommune 2008).

Gammel, opparbeidet kløvvei gjennom Trongane - fra Skredå til Støle i det berørte området.

6. Landskap, flora og fauna

I den nasjonale rammen står det at de store dalførene, f. eks. Sirdal, er viktige trekkområder for eksempelvis rovfugler. Heiene rundt Sirdal er av betydning for rype og skogsfugl. Det utpekte området favner noen av de tetteste forekomster av kongeørn i landet. Det er middels til høy tetthet av hubro i området. Turgåere har observert kongeørn, havørn og falk de senere årene.

For den delen av området som ligger i Rogaland, er det gjort omfattende landskapsanalyser i den regionale planen for vindkraft. Disse analysene viser at det er regionale/nasjonale landskapsverdier i flere deler av området. Eksisterende vindkraftverk og vindkraftverk under bygging, innebærer at dette landskapet er i vesentlig endring. Derfor er det ekstra viktig å ta vare på dette gjenværende arealet.

7. Konsekvenser for hytte- og turområdet i Hunnedalen

a) Topografi og visuell betydning av vindturbiner for hytte- og turområdet

Visuelt blir vindkraftverk på fjellplatået sør for Hunnedalen svært dominerende. Dagens vindturbiner er opp mot 190 meter høye, og det må regnes med at de blir enda høyere i fremtiden. Fjellryggen sør for hyttefeltet er ca. 300 meter høyere enn dalbunnen. Da blir turbinene ca. 500 meter over hyttefeltet, og visuelt svært dominerende.

Som en kan se av bildene er topografien svært bratt og det vil kreve store inngrep til veg for å frakte vindturbinene opp på fjellet.

Fra hytteområdet sørover mot Tveitabrekka sees tydelig den bratte topografi fra Hunnedalen.

Fra hytteområdet sør-vestover mot Hallbrekknuten. Det er tegnet inn 200 m høye vindturbiner på toppene som viser at vindturbiner vil bli svært dominerende sett fra både hytteområdet og landskapsvernområdet nord for Hunnedalen. I tillegg er det lagt til en turbin nede i selve hyttefeltet for å ytterligere illustrere de enorme dimensjonene det er snakk om.

Hyttfeltet i Hunnedalen er utbygd med strenge begrensninger til naturvern. Det er ikke veier til hyttene. Da strøm og vann/avløp ble innlagt, ble inngrepene i naturen gjort så skånsomt som mulig, uten sprengning, for at området i størst mulig grad skulle fremstå uendret.

b) Iskast og skyggekast - betydning av vindturbiner for hytte- og turområdet

Hele område 13 ligger i et område med typisk mild vinter med temperaturer som ofte ligger i området ideelt for ising. Dette vil medføre fare for iskast i hele vinterhalvåret.

Området sør for Hunnedalen er et område både for dagsturer og overnatting på DNT hytter, og eventuelle vindturbiner vil bety at store deler av turområdet kan bli avstengt i skisesongen.

Eventuelle turbiner må også plasseres slik at man trygt for iskast kan komme tilbake fra flere-dagers turer til DNT hytter om været skifter.

Området som NVE mener er egnet for vindkraftverk dekker en fjellrygg ca.300 meter over og rett sør for hytteområdet. Ryggen strekker seg flere mil og dekker hele horisonten til hyttfeltet. Dermed vil skyggekast bli svært sjenerende.

c) Lys - betydning av vindturbiner for hytteområdet

Høyden på vindturbinene i de siste utbyggingene er på over 150m, og må da ha de kraftigste, blinkende røde markeringslysene med lysstyrke 100000 lumen. Dette vil også ut i fra erfaringer fra andre vindkraftverk bli svært sjenerende for hytteområdet. I dag har vi kun svak belysning fra hyttene og ikke noe som forstyrrer den naturlige lyssettingen i dalen.

Blinkingen vil også være sjenerende innendørs, og man må regne med å måtte trekke for gardinene når det mørkner.

Om vinteren vil de snødekte fjellene rett nord reflektere lys, slik at det vil blinke fra alle kanter. I overskyet vær vil lyset spres over store deler av horisonten.

d) Lyd - betydning av vindturbiner for hytte- og turområdet

I tildelte konsesjoner for bygging av vindkraft er støynivå begrenset til Lden 45 dBA. Vi finner det merkelig at det samme kravet til støy settes for bygging av vindkraft i uberørt natur, og i nærhet til hytte- og rekreasjonsområder. Betegnelsen Lden innebærer dessuten at det er snakk om gjennomsnittsstøy gjennom året. Vi mener at det må etableres en lavere grense for maks tillatt støy i områder som bygges i eller i nærheten av uberørt natur. I tillegg må det etableres retningslinjer hvor det kreves av vindkraftutbygger at maks krav til støynivå overholdes over tid, og krav til kompensierende tiltak dersom maks grensen overstiges.

I motsetning til mange andre deler av landet, for eksempel Østlandet, er rogalendinger vant til mye vind og vær, og går på tur også når det blåser. Også på fine soldager er det ofte en del vind. Det vil bli svært plagsomt å gå tur i et vindkraftområde ved mye vind, og man må forvente at området taper vesentlig verdi for friluftsinnteresser.

e) Verditap og erstatningskrav fra hytteeiere

Erfaringsmessig er verditapet 30% for hytter i områder berørt av vindkraft. I enkelte fjellområder er det også lagt begrensninger på bruk av hytter om vinteren på grunn av fare for iskast. En må forvente et meget høyt konfliktnivå og erstatningskrav fra hytteeiere i Hunnedalen dersom en skulle planlegge vindkraftverk sør for Hunnedalen.

8. Konklusjon

Vi har i dette høringssvaret til NVE's forslag til nasjonal ramme for vindkraft på land, kommentert og redegjort for vårt syn på den forelagte planen. Basert på kommentarene våre til NVE rapporten, mener Styret i Hunnedalen velforening at store deler av område 13, "Vest-Agder og Rogaland, ikke egner seg for vindkraft, og må tas ut av NVE's nasjonale ramme. Vi ber om at dette blir tatt til følge.